

DOI: 10.25140/2411-5215-2022-2(34)-165-173

УДК 332.1

JEL Classification: E 62, H 56, L 74

Максим Забаштанський

доктор економічних наук, професор,
директор ННІ бізнесу, природокористування і туризму
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: mazani@ukr.net **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0001-9417-0163>
ResearcherID: G-6145-2014

Юрій Євтушенко

кандидат економічних наук,
докторант кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: uevtusenko87@gmail.com **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-1029-0625>
ResearcherID: HKF-2294-2023

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню ролі державно-приватного партнерства у забезпеченні інфраструктурного відновлення економіки країни. Обґрунтовано наявність провідної ролі відповідного фінансового механізму у процесі практичної реалізації державно-приватного партнерства серед можливих сфер його застосування. Наголошено, що економіка країни під час військової агресії має значну потребу у забезпеченні інфраструктурного відновлення, стабілізації процесів економічного і соціального розвитку, забезпечення яких потребує значних обсягів фінансових ресурсів. На основі узагальнення існуючих підходів до трактування сутності категорії «фінансовий механізм» запропоновано авторське трактування категорії «фінансовий механізм державно-приватного партнерства», що дозволило виокремити його провідну роль у забезпеченні результативного функціонування національної економіки. Запропоновано авторський підхід до побудови фінансового механізму розвитку державно-приватного партнерства а в Україні зі специфікацією проактивного спрямування на довготривалий період.

Визначено ключові наслідки запровадження фінансового механізму розвитку державно-приватного партнерства.

Ключові слова: фінансовий механізм, фінансове забезпечення; житловий фонд; фінансові відносини; фінанси територіальних громад, державно-приватне партнерство; державні гарантії, державні фінанси.

Табл.: 1. Рис.: 0. Бібл.: 15.

Постановка проблеми. Повномасштабна військова агресія російської федерації призвела до кардинальної зміни всіх процесів соціально-економічного життя суспільства, спричинила зміну векторів та пріоритетів подальшого розвитку національної економіки. Збереження життя населення країни, забезпечення мінімально необхідних потреб його існування, а також необхідність гарантування суверенітету нашої країни набули першочергового значення, а отже суттєво збільшили відповідальність саме державних інституцій. За цих умов роль держави та її інституцій набуває ключового визначального значення, синергетична взаємодія яких дозволить сформувати необхідні передумови для збереження країни та її населення. Саме з цих

позицій необхідність адаптації наявного фінансового механізму до сформованих викликів зовнішнього середовища, посилення ролі державно-приватного партнерства, як одного з вагомих інструментів соціально-економічного розвитку, набуло особливого значення та перейшло до розряду ключових завдань нашої країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню теоретичних та прикладних проблем розвитку відносин державно-приватного партнерства присвячено праці таких науковців, як: Я. Бісман, А. Беліцька, В. Варнавський, П. Гільон, О. Гош, С. Данасарова, Б. Дезілець, А. Денисенко, М. Дубини, О. Кириленко, Т. Лебеда, М. Лефебр, О. Маслюківська, В. Міхеєв, І. Нейкова, А. Пересада, О. Рожко.

Вивченню особливостей побудови фінансового механізму розвитку державно-приватного партнерства, поглибленню методологічних засад його організації з урахуванням новітніх макроекономічних тенденцій присвячені праці таких учених: А. Асаула, В. Базилевича, В. Ємельянова, В. Жук, І. Запатріної, Т. Майорової, Н. Ткаченко, С.В. Онишко, В. Ребок, А. Рогового, Ф. Узунова, Б. Шулюк.

Виділення недосліджених частин загальної потреби. Водночас, не зважаючи на вагомий науковий доробок за даною тематикою науковців та практиків, досі залишаються відкритими питання подальшого удосконалення процесів взаємодії органів державної і місцевої влади, а також бізнес-структур. В цьому контексті, поглиблення методологічного змісту з метою подальшого активного використання механізму розвитку державно-приватного партнерства, його адаптація до новітніх викликів сформованих повномасштабною військовою агресією російської федерації набуває особливої ваги, з урахуванням його спроможності забезпечити вагомі результати як в поточній, так і довгостроковій перспективі. Водночас, значна обмеженість наявних фінансових ресурсів, як на рівні суб'єктів господарювання так і на рівні держави, спричиняють необхідність подальшої трансформації саме фінансового механізму державно-приватного партнерства в частині зміщення акцентів на залучення міжнародної фінансової допомоги та технічної підтримки.

Мета статті. Метою даного дослідження є поглиблення теоретико-методологічних підходів до побудови фінансового механізму розвитку державно-приватного партнерства з урахуванням новітніх викликів глобального середовища, а також обґрунтування його провідної ролі у забезпеченні макрофінансової стійкості національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Роль держави у функціонуванні її суспільства завжди відігравало вирішальну роль не лише у суспільно-політичному житті, але також і гарантуванні мінімально необхідних умов життєдіяльності, сприянні економічному розвитку. Саме функціонування інституту державної влади забезпечує належне упорядкування та організацію життя

населення, формує основу для стабільності розвитку суспільства. Водночас, прагнення держави забезпечити системну, ефективну роботу всіх її структур та галузей з однієї сторони, а також значний рівень глобалізації та розвитку технологій з іншої, призвели до неспроможності держави своєчасно та комплексно реагувати на новітні виклики зовнішнього середовища. Дані обставини було сформовано рядом причин, проте ключовою серед них стала обмеженість у фінансових ресурсах, фінансова неспроможність держави в частині своєчасного впровадження новітніх технологій та практик необхідних для гарантування належної якості та доступності товарів, робіт та послуг суб'єктів господарювання державної та муніципальної форми власності [2,14].

Поступове накопичення об'єктами державної та комунальної власності фізичного та морального зносу спричинили невідповідність якості їх товарів, робіт та послуг зростаючим потребам суспільства. Окрім того, накопичення зносу призводило до поступового зростання загроз неможливості забезпечення безперебійності їх надання, спричиняло збільшення їх вартості. Ці та інші причини виступили передумовою необхідності трансформації фінансового механізму функціонування об'єктів державної та муніципальної власності, подальшого розвитку фінансового механізму державно-приватного партнерства [3,7,15].

Категорія «фінансовий механізм» перебуває під постійною увагою науковців та практиків досить тривалий час, що обумовлено її концептуальним значенням та фундаментальним практичним впливом на забезпечення загальної результативності функціонування як окремих суб'єктів господарювання і галузей, так і економіки країни в цілому.

Так, Сокиринська І.Г. вважає за доцільне трактування даної категорії як сукупності форм і методів зовнішнього і внутрішнього впливу на фінансово-господарську діяльність господарюючого суб'єкта з метою покращення його кінцевих фінансових результатів на основі дії та у безпосередньому зв'язку з директивним фінансовим механізмом [11].

Водночас, Поддєрьогін А.М. трактує дану категорію як систему управління фінансами, призначену для організації взаємодії фінансових відносин і фондів грошових коштів із метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати виробництва, а також досягнення тактичних і стратегічних цілей підприємства. На думку Поддєрьогіна А.М. ефективно використання фінансового механізму розкриває зміст фінансового менеджменту [12].

О. М. Ковалюк вважає, що фінансовий механізм реалізується за допомогою сукупності управлінських функцій, головними з яких є прогнозування, планування, стимулювання, координація, організація, регулювання, контроль [8].

Водночас, найбільш узагальнений підхід до трактування даної категорії наводить С. В. Львовичкін, який зазначає, що фінансовий механізм відповідає за реалізацію загальної політики держави [9].

Поряд з тим, акцентування уваги на необхідності посилення взаємодії органів державної та місцевої влади з бізнес структурами, вимагає деталізації окремих складових даної категорії, а саме дослідження дефініції «фінансовий механізм державно-приватного партнерства».

Так, Б.С. Шулюк пропонує під фінансовим механізмом державно-приватного партнерства розуміти «сукупність фінансових форм, методів, важелів та інструментів організації фінансових відносин в сфері співпраці органів державної влади та приватного сектора з метою розробки, затвердження та реалізації проєктів, спрямованих на соціально-економічний розвиток країни чи окремої території» [13].

На нашу думку, під фінансовим механізмом державно-приватного партнерства слід розуміти систему побудови фінансових відносини органів державної влади та приватних партнерів з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів спрямовану на реалізацію спільних інтересів у відповідних проєктах, забезпечення формування умов результативного функціонування національної економіки, рис. 1.

Активний розвиток державно-приватного партнерства в сучасних умовах ускладнено наявністю системних загроз функціонування нашої держави, що провокує підняття великого пласту ризиків, які не притаманні звичним угодам для потенційних приватних партнерів. За цих умов, все більшого значення для реалізації угод державно-приватного партнерства, набуває участь саме іноземних партнерів, які з однієї сторони мають можливість генерації необхідних фінансових та матеріальних ресурсів, а з іншого готові до сприйняття можливих ризиків їх реалізації [1,5,6].

Поряд з цим, хочемо наголосити на надзвичайній важливості для поточного укладання та реалізації угод державно-приватного партнерства, забезпечення функціонування механізму державних гарантій. З цією метою доцільним є створення державного фонду гарантування угод державно-приватного партнерства, що стимулюватиме більш широке залучення потенційних учасників даних угод.

В основу побудови новітнього фінансового механізму розвитку державно-приватного партнерства повинні бути покладені наступні критерії:

- сприяння зростанню загального обсягу фінансових ресурсів спрямованих на реалізацію проєктів державно-приватного партнерства залучених як серед вітчизняних так і іноземних приватних партнерів;
- першочергове спрямування фінансових ресурсів залучених в рамках державно-приватного партнерства на відновлення та забезпечення результативного функціонування об'єктів критичної інфраструктури;

Рис. 1 Фінансовий механізм розвитку державно-приватного партнерства в Україні

* - розроблено авторами

- збереження за державою права власності на об'єкти залучені до державно-приватних відносин, а також функції контролю за цільовим спрямуванням фінансових ресурсів, дотриманням управляючою компанією цільового призначення функціонування даних об'єктів;

- сприяння максимального залучення новітніх інноваційних фінансових, технічних та інформаційних технологій та рішень у процесі розвитку державно-приватних відносин;

- забезпечення максимального врахування інтересів всіх учасників державно-приватних відносин;

- розробка системи заходів уникнення та мінімізації наслідків можливих ризиків розвитку державно-приватних партнерства [4,5,10].

З метою належного функціонування фінансового механізму розвитку державно-приватного партнерства в країні вкрай необхідно забезпечити на законодавчому рівні гарантування його учасникам чіткого дотримання умов наявних та майбутніх угод даної співпраці, встановлення додаткових державних гарантій щодо проєктів спрямованих на відновлення критичної інфраструктури. Поряд з цим, органи влади мають забезпечити надання повної підтримки на всіх етапах реалізації проєктів, формування системи заходів спрямованих на дотримання умов наявної угоди публічно-приватного партнерства всіма її учасниками.

Висновки та пропозиції. Значні інфраструктурні руйнування житлового фонду країни, спричинені повномасштабною військовою агресією російської федерації, спричинили необхідність прийняття владою комплексу негайних важливих рішень, спрямованих на гарантування суверенітету країни та збереження життя її населення, формування комплексу мінімально необхідних послуг життєзабезпечення громадян. Незважаючи на необхідність першочергового комплексного забезпечення військових потреб, питання збереження та відновлення критичної інфраструктури, розвитку житлового фонду та забезпечення умов належного функціонування всіх галузей національної економіки залишились одними з ключових завдань держави. Поряд з цим, значна обмеженість фінансових ресурсів держави, їх першочергове спрямування на збереження та гарантування суверенітету, посилює підґрунтя та формує необхідність для подальшого розвитку державно-приватного партнерства, набуття ним ваги одного з ключових інструментів інфраструктурного відновлення національної економіки. Водночас, наявність прямої залежності практичної реалізації угод державно-приватного партнерства, їх кількості та обсягів від належної організації фінансових відносин, гарантуванні збереження інтересів всіх її учасників, поряд з розробкою системи заходів уникнення та протидії можливим ризикам, перебуває в площині відповідного фінансового механізму їх розвитку. Звичайно, мінливість умов зовнішнього середовища, наявність глобальних викликів, які постали наразі перед

нашою країною, сформувавши умови за яких процес формування методологічних засад фінансового механізму розвитку державно-приватного партнерства набуває динамічного характеру. Водночас, подальший розвиток та адаптація даного механізму до можливих викликів повинен відбуватись в площині його поточної практичної реалізації, що дозволить забезпечити генерацію необхідного обсягу ресурсів необхідних для прискореного інфраструктурного розвитку національної економіки.

Список використаних джерел

1. Габрель М. М. Просторова організація містобудівних систем: монографія. К.: А.С.С., 2004р. 400 с.
2. Драган І.О. Модернізація житлово-комунального господарства в Україні: теорія, методологія, практика державного управління. [Монографія]. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 401с.
3. Смелянов В.М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком України: теорія, методологія, практика: [монографія]. Миколаїв: ПП Смелянова Т.В., 2012. 420 с.
4. Жук В.П. Основні характеристики державно-приватного партнерства на регіональному рівні. Завдання державного, регіонального та муніципального управління в контексті нових реалій національного розвитку: міжнар. наук. практ. конф., 06 квітня 2012 р.: тези доп.: у 2 ч. К. ВПЦ АМУ, 2012. Т. 2. С.182-184.
5. Забаштанський М.М. Концесійні відносини: фінансові детермінанти розвитку в Україні: [монографія] Київ: Кондор-видавництво, 2016. 382 с.
6. Забаштанський М.М., Забаштанська Т.В., Роговий А.В. Роль економічної діагностики у забезпеченні ефективності концесійної діяльності. Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал. Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т., 2015. № 3(3). С. 259-264
7. Запатріна І., Лебеда Т. Державно-приватне партнерство як фактор економічного зростання та проблеми його розвитку в Україні. Економіст. 2011. № 3. С. 52-58.
8. Ковалюк О.М. Методологічні основи фінансового механізму. Фінанси України. 2003. №4. С. 51-59.
9. Львовичкін С.В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання. Фінанси України. 2000. №12. С. 25-34.
10. Нейкова І.С. Державно-приватне партнерство як складова інвестиційного механізму інноваційного розвитку. Науковий вісник Національного університету ДПС України (Економіка, право). 2010. № 1 (48). С. 152-160.
11. Сокиринська І.Г. Діагностика фінансового забезпечення діяльності підприємства. Фінанси України. 2003. №1. С. 88-105.
12. Фінанси підприємств: Підручник. Кер. авт. кол. і наук. ред. А.М. Поддєрьогін. 4-ге вид., перероб. і доп. К.: КНЕУ, 2002. 571 с.
13. Шулюк Б.С. Концептуальні засади фінансового механізму державно-приватного партнерства. Вісник ЖДТУ. 2018. № 4(86). С. 117-122.
14. Osborne S. P. Managing Public-Private Partnerships for Public Services: An International Perspective L. : Routledge, 2000. P. 29-38.
15. Posner A. Shin B., Tkachenko N. Public-Private Partnerships: The Relevance of Budgeting. OECD Journal on Budgeting. 2008. Vol. 9, № 1. Way of access : <http://dx.doi.org/10.1787/budget-v9-art3-en>.

References

1. Habrel' M. M. (2004) *Prostorova orhanizatsiya mistobudivnykh system: monohr* [Spatial organization of urban planning systems]. Monoghrafija. K.: A.S.S, 400 p.
2. Draghan I.O. (2010) *Modernizacija zhytlovo-komunaljnogho ghospodarstva v Ukraini: teoriija, metodologhija, praktyka derzhavnogho upravlinnja* [Modernization of housing and communal services in Ukraine: theory, methodology, practice of public administration]. Monoghrafija. Donecjk: Jugho-Vostok. 401 p.
3. Yemelianov V.M. (2012) *Rozvytok partnerskykh vidnosyn biznesu i vlady v systemi derzhavnogho upravlinnia stalym rozvytkom Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Development of partnership relations between business and government in the system of state management of sustainable development of Ukraine: theory, methodology, practice]. [monohrafiia]. Mykolaiv: PP Yemelianova T.V. 420 p.
4. Zhuk V.P. (2012) *Osnovni kharakterystyky derzhavno-pryvatnoho partnerstva na rehionalnomu rivni*. [The main characteristics of public-private partnership at the regional level]. *Zavdannia derzhavnogho, rehionalnoho ta munitsypalnoho upravlinnia v konteksti novykh realii natsionalnoho rozvytku: mizhnar. nauk. prakt. konf.: tezy dop.: u 2 ch. K. VPTs AMU/ T. 2. P.182-184.*
5. Zabashtanskyi M.M. (2016) *Koncesijni vidnosyn: finansovi determinanty rozvytku v Ukraini* [Concession relations: financial determinants of development in Ukraine]. Monoghrafija. Kyjiv: Kondor-vydavnytvo. 382 p.
6. Zabashtanskyi M.M., Zabashtanska T.V., Rohovyi A.V. (2015) *Rol ekonomichnoi diahnostryky u zabezpechenni efektyvnosti kontsesiinoi diialnosti*. [The role of economic diagnostics in ensuring the efficiency of concession activities]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia: naukovyi zhurnal. Chernihiv: Chernih. nats. tekhnol. un-t. № 3(3). P. 259-264*
7. Zapatrina, I. and Lebeda, T. (2011), «*Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak faktor ekonomichnoho zrostantia ta problemy yoho rozvytku v Ukraini*». [Public-private partnership as a factor of economic growth and problems of its development in Ukraine] *Ekonomist*, Vol. 3, P. 52-58.
8. Kovaliuk O.M. (2003) *Metodolohichni osnovy finansovoho mekhanizmu. Finansy Ukrainy*. [Methodological foundations of the financial mechanism]. Vol.4. P. 51-59.
9. Lovochkin S.V. (2000) *Finansovyi mekhanizm makroekonomichnoho rehuliuвання*. [Financial mechanism of macroeconomic regulation]. *Finansy Ukrainy*. Vol.12. P. 25-34.
10. Neikova, I.S. (2010), «*Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak skladova investytsiinoho mekhanizmu innovatsiinoho rozvytku*». [Public-private partnership as a component of the investment mechanism of innovative development] *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu DPS Ukrainy (Ekonomika, pravo)*, No. 1 (48), P. 152-160.
11. Sokyrynska I.H. (2003) *Diahnostryka finansovoho zabezpechennia diialnosti pidpryemstva*. [Diagnostics of the financial support of the enterprise]. *Finansy Ukrainy*. Vol.1. P. 88-105.
12. *Finansy pidpryemstv: [Enterprise finance] Pidruchnyk. Ker. avt. kol. i nauk. red. A.M. Poddierohin. 4-he vyd., pererob. i dop. K.: KNEU, 2002. 571 p.*
13. Shuliuk B.S. (2018) *Kontseptualni zasady finansovoho mekhanizmu derzhavno-pryvatnoho partnerstva*. [Conceptual foundations of the financial mechanism of public-private partnership] *Visnyk ZhDTU. № 4(86). P. 117-122.*
14. Osborne S. P. (2000) *Managing Public-Private Partnerships for Public Services: An International Perspective*. L. : Routledge. P. 29-38.
15. Posner A. Shin B., Tkachenko N. (2008) *Public-Private Partnerships: The Relevance of Budgeting*. *OECD Journal on Budgeting*. Vol. 9, № 1. Way of access: <http://dx.doi.org/10.1787/budget-v9-art3-en>.

Отримано 19.05.2023

UDC .332.1

Maksym Zabashtanskyi

Doctor of Economics, Professor, Director of the Educational-Scientific Institute of Business,
Environmental Management and Tourism,

Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: mazani@ukr.net. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0001-9417-0163>

ResearcherID: G-6145-2014

Yurii Yevtushenko

PhD in Economics, doctoral student of the department Department of Finance, Banking and
Insurance

Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: uevtushenko87@gmail.com **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-1029-0625>

ResearcherID: HKF-2294-2023

**FINANCIAL MECHANISM FOR THE DEVELOPMENT OF
PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN UKRAINE**

The article is devoted to the study of the role of public-private partnership in ensuring the infra-structural recovery of the country's economy. The presence of the leading role of the appropriate financial mechanism in the process of practical implementation of public-private partnership among the possible areas of its application is substantiated. It was emphasized that the economy of the country during the military aggression has a significant need to ensure infrastructure restoration, stabilization of the processes of economic and social development, the provision of which requires significant amounts of financial resources. Based on the generalization of existing approaches to the interpretation of the essence of the "financial mechanism" category, the author's interpretation of the "financial mechanism of public-private partnership" category is proposed as a system of building financial relations between state authorities and private partners regarding the formation, distribution and use of financial resources aimed at the implementation of joint interests in relevant projects, ensuring the formation of conditions for effective functioning of the national economy.

The specified author's approach made it possible to single out the leading role of the financial mechanism of the public-private partnership in ensuring the effective functioning of the national economy. An author's approach to the construction of a financial mechanism for the development of public-private partnership in Ukraine with a specification of proactive direction for a long-term period is proposed.

It is substantiated that in order to properly function the financial mechanism for the development of public-private partnership in the country, it is extremely necessary to ensure at the legislative level a guarantee to its participants of clear compliance with the terms of existing and future agreements of this cooperation, the establishment of additional state guarantees for projects aimed at restoring critical infrastructure. It is noted that the authorities should ensure the provision of full support at all stages of project implementation, the formation of a system of measures aimed at compliance with the terms of the existing public-private partnership agreement by all its participants. The key consequences of the introduction of the financial mechanism for the development of public-private partnership are determined.

Keywords: financial mechanism, financial support; housing; financial relations; finances of territorial communities, public-private partnership; state guarantees, state finances.

Table: 1. Fig.: 0. References: 15.